

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת קרח תשע"ו

"הֲרָחֵב פִּיךָ וְאִמְלֵאֲהוּ"

שאיפות ברוחניות - ללא הגבלה

משה שומע את טענות קרח ובני עדתו, ואומר להם: לטענתכם מגיעה לכם כהונה? - הבה נערוך ניסוי, ונבדוק אם ה' בכלל מעוניין בכהונתכם: "קחו לְכֶם מִתּוֹת קֶרֶח וְכָל עֲדָתוֹ, וְתָנוּ בְהֵן אֵשׁ וְשִׂימוּ עָלֵיהֶן קִטְרֵת לְפָנַי ה' מִתּוֹר, וְהָיָה הָאִשׁ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' הוּא הַקָּדוֹשׁ" (במדבר טז, ה-ז). ואולם משה מוסיף ואומר עוד ארבע מילים: "רַב לְכֶם בְּנֵי לֵוִי" (שם, ז). כלומר: דעו לכם, שעבודת הקטורת אליה אתם ניגשים, "גדולה" עליכם. מדרגתכם הרוחנית - כבני לוי - מספיקה בשביל להיות משוררים ושוערים ועוד כמה דברים, אבל לא בשביל להקטיר קטורת. כדי להקטיר קטורת שתעלה לרצון לפני ה', צריך להיות אהרן הכהן, או מזרע אהרן הכהן, ואדם שאינו במדרגה זו, לא יכול להקטיר קטורת, והוא עלול למות (רש"י שם, ו).

והנה, על מילים אלו שאמר משה רבינו, "רַב לְכֶם בְּנֵי לֵוִי", אמרו חז"ל: "בְּרַב בְּשָׂר, וּבְרַב בְּשָׂרוֹהוּ" (סוטה יג, ב). כלומר, בגלל שמשה אמר "רַב לְכֶם בְּנֵי לֵוִי", לכן, בסוף ארבעים שנה, כשמשה מתחנן ומתפלל לה' תִּקַּטּוּ תְּפִילּוֹת (כמנין "ואתחנן") כדי לזכות להכנס לארץ ישראל (דב"ר יא, ט), עונה לו הקב"ה באותה לשון: "רַב לְךָ, אֵל תּוֹסֵף תִּבְרַךְ אֱלֹהֵי עוֹד בְּדָבָר הַזֶּה" (דברים ג, כו). אם לא היה אומר לקרח ולעדתו "רַב לְכֶם בְּנֵי לֵוִי", גם הקב"ה לא היה אומר לו "רַב לְךָ". בגלל שאמר "רַב לְכֶם בְּנֵי לֵוִי" - עבודת הכהונה אינה בשבילכם - נענה גם הוא ב"רַב לְךָ, אֵל תּוֹסֵף תִּבְרַךְ אֱלֹהֵי עוֹד בְּדָבָר הַזֶּה" - ארץ ישראל אינה בשבילך.

וצריך להבין: וכי לא צדק משה במה שאמר לקרח ועדתו, שְׂאֵל להם לדרוש כהונה לעצמם? ! הרי ודאי שצדק! וגם ה' הסכים עמו, כפי שמוכח משריפת המקטירים (במדבר טז, לה) ומבליעת שאר בני עדת קרח באדמה. מה היא אפוא הטענה על משה רבינו, במה שאמר לקרח ולעדתו "רַב לְכֶם בְּנֵי לֵוִי"?

ביאר בזה מו"ר הגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שגם אם נכונים הדברים שהכהונה לא נועדה לבני לוי, מ"מ לא היה לו לנסח את הדברים בלשון "רַב לְכֶם בְּנֵי לֵוִי". למה? מפני שאין להציב לאדם גבול, כמה עליו לשאוף לעלות ברוחניות. אין "רב לך" בשאיפתו הרוחנית של האדם! ולכן, עם כל הגאווה ובקשת הכבוד שהיו בתביעתם של קרח ועדתו, נקודה זו היתה דוקא חיובית אצלם. הם רוצים לעלות ברוחניות, להיות יותר ממה שהם עתה, ולהתחייב במצוות שלא נצטוו בהן עד עתה - במצוות הכהונה^{1,2}. ולכן, אם משה משתמש בביטוי לא מוצלח - "רַב לְכֶם",

מספיק שאתם לויים, לא צריך לשאוף ליותר - הרי במידה כנגד מידה גם הקב"ה אומר לו "רַב לְךָ". יש גבול גם לשאיפות שלך. קבלת את התורה, הוצאת את ישראל ממצרים - מספיק! לא צריך גם להכנס לארץ ישראל. אתה שואף להפריש תרומות ומעשרות, ולקיים את שאר המצוות התלויות בארץ? - זה לא. "רַב לְךָ"! (שיחות מוסר להגר"ח שמואלביץ זצ"ל, שנת תשל"ב שיחה י"א)

משה רבינו ודאי לא התכוין לומר ששאיפתם הרוחנית של בני עדת קרח היא גדולה מדי. ודאי התכוין רק לומר, שהכהונה ניתנה כבר לאהרן, ובפועל אין אפשרות עוד לאחרים להשיג כהונה. אך הקב"ה מדקדק עם צדיקיו כחוט השערה (יבמות קכא, ב), וכיון שיש מקום לתלות בדבריו של משה משמעות כזו, שאין לאדם לשאוף למעלות הגבוהות ממנו הרבה - לכן נענש ב"רַב לְךָ, אֵל תּוֹסֵף תִּבְרַךְ אֱלֹהֵי עוֹד בְּדָבָר הַזֶּה". היה צריך לדקדק היטב בלשונו, ולא להוציא מפיו דברים כאלו, שעלול לבוא אדם וללמוד מהם שיש גבול לשאיפות ברוחניות. כי אין גבול לעליה ברוחניות, ואדם צריך לשאוף לגדלות בלי גבול. איך להוציא שאיפה זו אל הפועל - זו כבר שאלה אחרת. אם משה אומר שלא להקטיר קטורת, אז אסור להקטיר קטורת. אבל עצם השאיפה לגדלות היא מצויינת, ואין להגביל שום אדם, עד היכן עליו לשאוף.

חנה - דוגמא לשאיפה נכונה

חנה נשואה לאלקנה, שהיה מצאצאי קרח (עי' דה"א ו, יח-כב), ואולי היא זו שמתקנת את השאיפה לגדלות, כך שתהיה במקום הנכון ובצורה הנכונה. חנה העקרה באה לשילה, ומבקשת מה' שיתן לה בן. אם ה' יתן לה בן רגיל, כמו כולם, זה כבר הישג יפה מאד. הרבה אנשים היו כבר מרוצים. אבל חנה לא מסתפקת בזה. היא מבקשת ו'נִתְתָּה לְאִמְתְּךָ זָרַע אֲנָשִׁים" (שמו"א א, יא). מהו "זָרַע אֲנָשִׁים"? לפי אחד הפירושים בגמרא - זרע ששקול כשני אנשים (ברכות לא, ב). ואלו שני אנשים - שני צדיקים, כמובן. ולא סתם צדיקים, אלא כמו משה ואהרן! (ע"ש) כך היא מבקשת! אמנם אם הבן יהיה כמו יהושע וכלב, או כמו אלעזר ואיתמר, זה גם לא מעט, אבל אם אפשר יותר מזה, צריך לבקש על יותר. צריך לבקש כמו משה ואהרן³! לא פחות! ואכן, חנה זוכה למילוי בקשתה: "מִשָּׁה וְאֶהְרֹן בְּכֹהֲנָיו, וְשִׁמְוֶאֱל בְּקִרְיָאֵי שְׁמוֹ" (תהלים צט, ו) - שמואל שקול כמשה ואהרן. כמובן, לא לגמרי, כי "לֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה" (דברים לד, י; ועי' בעיקר השביעי מ"ג עיקרי האמונה),

לשאוף בגדלות, לא בקטנות. אין "רב לכם" בשאיפות הרוחניות. כל אחד צריך לשאוף להיות ת"ח גדול, לדעת את כל התורה כולה, לפסוק, ללמד, ולהיות למדן. לזה - אין גבול.

חז"ל אמרו, "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר, מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי, אברהם יצחק ויעקב" (תדא"ר פכ"ה). איזה הגיון יש בשאיפה כזו? וכי למעשי התנאים כבר הגעתי?! או למעשי האמוראים כבר הגעתי?! או אל מעשי הגר"א? או החפץ חיים? - הרי לא הגעתי לכל המדרגות הללו. וא"כ, לכאורה צריך היה לבקש, "מתי יגיעו מעשי למעשי החפץ חיים", רק אח"כ, אם נגיע לזה, נבקש מתי יגיעו מעשי למעשי הגר"א, למעשי הראשונים, למעשי הגאונים, וכך הלאה. אך חז"ל מלמדים אותנו שלא זו הדרך. חז"ל מלמדים אותנו, שכבר מן ההתחלה יש לשאוף לגדלות המירבית - "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם יצחק ויעקב". אם אדם ישאף להיות כאברהם יצחק ויעקב, אולי יהיה כמו החפץ חיים. אבל אם לא ישאף להיות כאברהם יצחק ויעקב, אזי גם כמו החפץ חיים לא יהיה. אם שואפים לגדלות, יש סיכוי לקבל גדלות. אבל אם לא שואפים לגדלות, לא מקבלים כלום.

להדמות לקב"ה

ובאמת, השאיפה של "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם יצחק ויעקב", גם היא לא השאיפה הגדולה ביותר. חז"ל אומרים, "זֶה אֶלֶי וְאֲנִי הוֹ" (שמות טו, ב) - "הוֹי דומה לו ["אֲנִי הוֹ" - נוטריקון: אני-הוא]; מה הוא חנון ורחום, אף אתה הִיָּה חנון ורחום" (שבת קלג, ב). לא מספיק א"כ לשאוף להיות כמו אברהם יצחק ויעקב. יש לשאוף להיות כמו הקב"ה בכבודו ובעצמו! כמוכן, בפועל לא שייך להגיע לזה. גם אם ארצה להיות "נוצר חסד לאלפים", הרי אינני חי אלפי שנים, וגם במידות האחרות איננו יכולים להגיע למדרגתו של הבורא. אבל לפי יכולתי דורשים ממני להדמות לקב"ה. אם הוא חנון ורחום, השתדל גם אתה להיות חנון ורחום. אם הוא ארך אפים ורב חסד, השתדל גם אתה להתנהג במידות אלה. כי השאיפות צריכות להיות בגדלות - עד כדי שאיפה להדמות לקב"ה בכבודו ובעצמו. הגמרא אומרת (לפי דעה אחת), "אתם קרויין אדם, ואין העובדי כוכבים קרויין אדם" (יבמות סא, א). מצד שני מבואר בגמרא במקום אחר, ש"אדם" הוא כינוי שכולל גם גויים, לא רק יהודים (סנה' נט, א). ומבאר רבינו תם (תוס' שם ושם), ש"אדם" הוא כינוי לישראל בלבד. מה שאין כן "האדם", בה"א הידיעה, זה יכול להיות כינוי גם לעובדי כוכבים. ולכאורה דבריו תמוהים, ומסתבר היה יותר לומר להיפך, שדוקא "האדם" בה"א הידיעה, זה יהיה כינוי רק לישראל, ואילו "אדם" בלי ה"א הידיעה, זה יהיה כינוי גם לגויים, שגם להם יש קצת דמות אדם. ונאמרו הרבה ביאורים בדברי רבינו תם, לבאר את סברתו. ומורי ורבי הגרש"ז אויערבאך זצ"ל ביאר, ש"האדם" עם ה"א הידיעה, זהו שם

אבל מבחינה מסוימת שמואל שקול כנגד משה ואהרן, כפי שרואים בפסוק. אם היתה חנה מסתפקת במועט - היתה מבקשת כשני צדיקים פשוטים, או כשני יהודים פשוטים. אבל היא לא הסתפקה שבנה יהיה כשני אנשים פשוטים, וגם לא כ"סתם" שני צדיקים, אלא כשני הצדיקים הגדולים ביותר, שאין בעולם דוגמתם. ולכן היא זכתה.

לפי פירוש אחר בגמרא, "זֶרַע אֲנָשִׁים" הוא זרע שמושח שני אנשים למלוכה, את שאול ואת דוד. גם כאן אותה קושיא: מה יקרה אם ימשח רק מלך אחד? זה מעט?! מלכות שאול, בנה של רחל אמנו, זה מעט?! כל שכן מלכות בית דוד, בנה של לאה אמנו, המלכות הנצחית שמלך המשיח עתיד לצאת ממנה במהרה בימינו, זה מעט?! ודאי שלא! ובכל זאת, היא רוצה את שניהם. גם את מלכות בית רחל, וגם את מלכות בית לאה. לא מתפשרת על פחות.

וגם בזה היא אכן זוכה, שבנה הוא זה שמקים את מלכות בית רחל, ואח"כ גם את מלכות בית לאה, המלכות הנצחית שאנו מתפללים עליה שלוש פעמים ביום, שתחזור ותופיע במהרה בימינו ("את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח"). את כל זה הקים שמואל. למה? - כי חנה האמינה שצריך לבקש את הַמְרַב, לא את המזער. ולכן, בצירוף תפלתה על זה, שנאמרה בודאי מעומקא דליבא, היא אכן זוכה למילוי בקשתה ושאיפתה.

לשאוף לגדלות

כשאיפתה של חנה, כך צריכה להיות השאיפה של כל בן ישיבה. לא להתספק רק שיהיה תלמיד טוב. זה יפה מאד להיות תלמיד טוב, אבל צריך לשאוף ליותר מזה. צריך לשאוף להיות תלמיד חכם גדול, להיות גדול בתורה, להיות מגדולי התורה. מספרים על ה"חפץ חיים" שאמר, שאינו מבין איך יהודי אומר בתפילה "והאר עינינו בתורתך... ותן בלבנו בינה להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד", "וחננו מאַתְךָ דעה בינה והשכל", ולאחר התפילה הוא אינו פותח גמרא לראות, אולי ה' קיבל את תפילתו. אולי הוא נהיה פתאום למדן. ה' קצצר לתת לך חכמה? ! אם באמת תבקש "להבין ולהשכיל לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות", ותשאף לזה בלב שלם - בעזרת ה' תזכה לכל הדברים הללו!

אם נשאף לגדלות, אולי הקב"ה יקבל את התפילה שלנו, ונזכה להיות גדולי תורה. בגשמיות - מידה טובה היא להסתפק במועט. לא לבקש בקשות מופרזות (ברכות נ, א). רק "לְחֵם לֶאֱכֹל וְיָגֵד לְלִבֵּשׁ" (בראשית כח, כ), ולא יותר. אבל בתורה ובענינים רוחניים - "הִרְחֵב פִּיךָ וְאָמַרְתָּ הוֹ" (תהלים פא, יא). שם צריך לבקש בשפע, ולשאוף לכמה שיותר. לא להסתפק במועט (ברכות שם). כמוכן, יש להגשים את השאיפות בדרך נכונה, לא בדרך פסולה כמו שעשה קרח. אבל השאיפה צריכה להיות, להגיע לכמה שיותר. להיות גדול בתורה כמה שיותר, וכמה שיותר ירא שמים.

שאמרו חז"ל: "הרוצה לנסך יין על גבי המזבח, ימלא גרונו של תלמידי חכמים יין" (יומא עא, א). הרמב"ם אומר, שרק ארבעה אנשים הגיעו לכך, שבכל מה שעשו, היו תמיד דבוקים בקב"ה, והם: משה רבינו, ושלושת האבות הקדושים ('מורה נבוכים' ח"ג פנ"א). אבל למעשה זוהי מצות עשה לכל אחד ואחד מישראל, להשתדל להדבק בה' כפי מדרגתו. הנביאים ודאי הגיעו למדרגה גבוהה של דבקות בה', וכן שאר צדיקי ישראל, כל אחד לפי מדרגתו, הגיעו לדבקות בקב"ה, וגם אנו הרחוקים מאד מהדרגות הגבוהות של האבות הקדושים ומשה רבינו, איננו פטורים מלקיים מצות עשה זו כפי יכולתנו, להתקרב עד כמה שאפשר לדרגה הזאת.

שאיפות גבוהות בלימוד התורה

גם בנוגע ללימוד התורה השאיפות צריכות להיות גבוהות מאד, הרבה מעבר לדרגה העכשוית שלנו. המשנה אומרת, "לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין להבטל ממנה" (אבות פ"ב מט"ז). נכון שאינך יכול ללמוד את כל התורה כולה, זה קשה מאד, אבל אינך בן חורין להבטל ממנה. צריך להשתדל כמה שאתה יכול. לא ידרשו ממך מהשמים על מה שאינך יכול, ידרשו ממך בשמים על מה שאתה כן יכול. "לא עליך המלאכה לגמור, ולא אתה בן חורין להבטל ממנה". ובמשנה שלפני זה, "רבי טרפון אומר, היום קצר, והמלאכה מרובה, והפועלים עצלים" (שם מט"ו). מתעצלים לעשות את מה שיכולים לעשות, "והשכר הרבה, ובעל הבית דוחק". "אם למדת תורה הרבה, נתנים לך שכר הרבה" (שם מט"ז). אתה רק מרויח, לא מפסיד. בכל מילה שאתה לומד אתה מרויח. תשאף להרבה, תשאף למה שיותר, אל תסתפק במועט. כמובן שהכוונה לא רק ברוחב, אלא גם לעומק, להבין יותר את התורה, לעמוד על הסברות, למה רש"י פירש כך ותוספות פירשו אחרת, ולמה הרמב"ם הרמב"ם אחרת, להשתדל להבין מה שיותר, לא להסתפק רק בהבנה השטחית. גם על הבנה שטחית יש שכר, על כל מילה שאדם לומד יש שכר, אבל כמה שיותר לעומק השכר יותר גדול ועצום, ישיג בשמים דברים עליונים יותר.

מספרים על הג"ר יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, מגדולי התורה כאן בירושלים, שהיה לו אח בחו"ל, שהיה יהודי פשוט, בעל חנות. הגרי"ח זוננפלד היה משדל אותו (במכתבים שכתב אליו) להשקיע בלימוד התורה קצת יותר ממה שהיה רגיל ללמוד. החזיר לו פעם האח מכתב להגרי"ח, וכתב לו כך: מילא אתה, שהלימוד מביא אותך להיות אחד מגדולי ישראל - כדאי לך ללמוד תורה. אבל אני - גדול בישראל לא אחיה. אז למה שאלמד?...? ענה לו הגרי"ח כך: בפתחך את חנותך בבוקר, הרי אינך סבור שתצליח להתעשר ממנה כמו הברון רוטשילד! ואף על פי כן, אתה פותח את החנות כדי להרויח ממנה כמה שתוכל. כך צריך להיות גם בתורה! גם אם לא תהיה כרבי

עצם⁴, (כי רק שם עצם יכול לקבל ה"א הידיעה), והוא נגזר מ"אָדָמָה", כי האדם נוצר עפר מן האדמה. ולכן "האדם", כשם עצם, מתאים לשמש ככינוי גם לגויים, שהרי גם הם נוצרו עפר מן האדמה. מה שאין כן "אדם" בלי ה"א הידיעה, זה על שם הפועל. איזה פועל? - "אָדָמָה", כלשון הפסוק "אָדָמָה לְעֵלְיוֹן" (ישעיהו יד, יד), שאני משתדל להיות דומה לקב"ה. ולכן זהו כינוי שמתאים רק לישראל, כי רק ישראל מנסים להדמות לקב"ה, ולא הגויים.

זו חובתו של כל יהודי, להשתדל להיות דומה לקב"ה עד כמה שאפשר. כמובן, אין הכוונה להתדמות לקב"ה כפי שהוא מתואר בפסוק "אֶל-קְנֹא וְנָקָם... וּבְעַל חֶמֶה" (נחום א, ב). מי שבוחר להדמות לקב"ה במידות אלה, גם הקב"ה ח"ו יתנהג איתו במידות אלה. כדאי א"כ לבחור במידות של הקב"ה, שאדם רוצה שהקב"ה יתנהג איתו בהן. במידות של רחום וחנון, אך אפים ורב חסד. לא להיות דומה לקב"ה במה שלא כדאי להיות דומה לו.

המצוה להיות דומה לקב"ה היא הרי אחת מתרי"ג מצוות שנצטוונו עליהן בתורה, שנאמר: "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי" (דברים כח, ט). וענינה של מצוה זו הוא, להדמות אליו ית' "בפועלותיו הטובות והמידות הנכבדות שיתואר בהם האל-יתעלה" (ספר המצוות לרמב"ם, מ"ע ח').

ועוד מצוה אחרת יש בתורה, דומה למצות "וְהִלַּכְתָּ בְּדַרְכֵי", והיא מצות "וּבֹ תִדְבַק" (דברים י, כ; מנאוה הרמב"ם בשהמ"צ מ"ע ו', והחינוך במצוה תל"ד). חז"ל שאלו, וכי אפשר לאדם לידבק בשכינה? והרי נאמר: "כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֲכָלָה" (דברים ד, כד) "אלא, כל המשיא בתו לתלמיד חכם, והעושה פרקמטיא לתלמידי חכמים, והמהנה תלמידי חכמים מנכסיו - מעלה עליו הכתוב כאילו מְדַבֵּק בשכינה" (כתובות קיא, ב). כלומר: הדרך לידבק בה' ית' היא ע"י התדבקות בחכמים: "להשתדל שישא בת תלמיד חכם, וישא בתו לתלמיד חכם, ולאכול ולשתות עם תלמידי חכמים, ולעשות פרקמטיא לתלמיד חכם, ולהתחבר להן בכל מיני חיבור" (רמב"ם הלכ' דעות פ"ו ה"ב).

אבל נראה, שדברי הגמרא הם רק דרגה מסוימת של דבקות בה', למי שאינו יכול להגיע לדבקות של ממש. אבל הדבקות האמיתית היא, שאדם יהיה דבוק במחשבתו בקב"ה בלא להסיח את דעתו ממנו כלל, כמו שהגדיר ה'מסילת ישרים' את מידת הקדושה: "מתדבק תמיד בכל עת ובכל שעה באלקיות... ואפילו בשעת התעסקו במעשים הגשמיים המוכרחים לו מפאת גופו, לא תזוז מחשבתו מדבקותה העליונה" ('מסילת ישרים' פרק כ"ו)⁵. אדם שזוכה להגיע למדרגה זו - שהיא האחרונה במדרגות שמנה הרמח"ל ב'מסילת ישרים'⁶, ושייכת רק למי שכבר עבד על כל המדרגות הקודמות לה והשיגן - "אפילו מעשיו הגשמיים חוזרים להיות עניני קדושה ממש", עד ש"המאכל שהם אוכלים, הוא כקרבן שעולה על גבי הָאֲשִׁים", כי אינו אוכל להנאת עצמו, אלא לצורך עבודת ה'. ועל כן, הנותן אֶל לאדם כזה, הוא כמקריב קרבן על גבי המזבח, כמו

העושר הזה, אבל בכל זאת עלינו לדעת שיש לנו עושר גדול, והקב"ה יעזור שנגדל ונתעשר יותר ויותר, ונזכה להביא את הגאולה לעם ישראל במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון (אם ישנם) יש לתלות בעורך בלבד.

עקיבא איגר או כאחד משאר הגאונים, עדין צריך להשתדל להשיג בתורה כמה שאפשר. כל מה שתרויח, זהו רווח גדול. עוד רש"י אחד, עוד תוספות אחד, כל חתיכה של תורה היא רווח גדול.

ובאמת, רווח זה הוא רווח הרבה יותר גדול מעשרו של רוטשילד. כי רוטשילד, כל מה שיש לו - זה רק בעולם הזה. ולנו - יש חיי עולם הבא! הרי שהרווחים שלנו הרבה יותר גדולים מהרווחים של רוטשילד, ואנו עשירים הרבה יותר ממנו. אמנם במכולת איננו יכולים לקנות מוצרים עם

1. "מאתים וחמשים איש... כוונתם היה לשם שמים, ולא להרע... ולא היה אצלם שום צד כפירה חלילה וחלילה, והאמינו בה' ובמשה עבדו, וידעו נאמנה כי כל מה שעושה משה רבינו ע"ה הוא מפי הגבורה. רק חשבו שענין התמנות אהרן ובניו היה מכח שהיה משה רבינו ע"ה מבקש זה מהקב"ה, והתפלל על זה שלא יזוז הכבוד מביתו וממשפחתו ושבוטו, והקב"ה רצון יראיו יעשה, ועל זה התרעמו ורדפו אחר הכבוד, לא אחר הכבוד המדומה והטומאה, רק אחר הכבוד אשר חכמים ינחלו, והוא כבוד הרוחני. כי נודע השררות שיש בישראל שחולק הקב"ה מכבודו ליראיו, אינה מצד הגשמי החומרי, רק הכל רוחני, להיות כבוד השכינה חופף עליו. כי ההתמנות הוא לקיום התורה והמצות, ולהיותם קרובים ל'מלכות שמים', כנודע להבאים בסוד ה', וזה ההתנשאות מורה על ריבוי הקדושה. על כן היו רוצים בזה הכבוד שהוא בחינת החכמה, כי רצו לעמוד בסוד ה'"(של"ה פרשת קרח ד"ה ר"ן איש ובתוכם היו הנשיאים וכו').
2. ואולי מפני זה זכו עדת קרח שהדין של "מעלין בקדש" נלמד דוקא מהם, כמבואר בגמרא: "מנלן דמעלין בקודש? - דאמר קרא: אַתְּ מַחֲתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם, וְעָשׂוּ אֹתָם רְקָעֵי פָחִים צְפוּי לְמִזְבֵּחַ, כִּי הִקְרִיבְסָ לְפָנָיו ה' וַיִּקְדָּשׁוּ, וַיִּהְיוּ לְאוֹת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל (במדבר יז, ג). בתחילה תשימי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח" (מנחות צט, א). ולמה נלמד דין זה דוקא מעדת קרח? במה זכו הרשעים הללו שדין זה ילמד דוקא מהם? - אלא שעדת קרח בקשו באמת לעלות בקודש, ולכן זכו שדין זה נלמד מהם.
3. וגם לדעת זה שסובר בגמרא ש"זרע אַנְשִׁים" פירושו "זרע שמובלע בין אנשים... לא חכם ולא טפש" (ברכות לא, ב), שלא יהיה "חכם יותר מדאי, שלא יהיה תימה בעיני הבריות, ומתוך שנדברין בו שולטת בו עין הרע" (רש"י שם), כבר פירש היעב"ץ (בהגהותיו שם), דרך בקטנותו רצתה חנה שיהיה כן. אבל בגדלותו - ודאי רצתה שיהיה כמה שיותר חכם, ולא רק בינוני בחכמה. והראיה, שהרי למעשה לא זכתה לבן שהוא "לא חכם ולא טפש", אלא זכתה לבן שהיה ראש חכמי ישראל בדורו. ועל כרחק כפי שבארנו, ש"לא חכם ולא טפש" היינו שלא יהיה בולט בחכמה, וכלשון הגמ' שם: "מובלע בין אנשים".
4. עי' אבן עזרא (בראשית ב, ח בפירושו השני).
5. ונראה, ששתי האפשרויות שהזכיר הרב שליט"א באופן הקיום של מצות "ובו תִּדְבֹק", עומדות במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן. דהנה הרמב"ם כתב, שתוכן מצוה זו הוא "להדבק עם החכמים" (ס'המ"צ מ"ע ו'). וכן ברמזי המצוות שבתחילת הלכ' דעות (מצוה ב') כתב: "להדבק ביודעיו". וכן פהלכות: "מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם... ולהתחבר להן בכל מיני חיבור" (הלכ' דעות פ"ו ה"ב). ומטרת ההדבקות בחכמים היא - "כדי שיגיע לנו בזה להדמות במעשיהם, ולהאמין הדעות האמתיות מדבריהם" (ספר המצוות מ"ע ו'). וכן כתב בהלכות: "מצות עשה להדבק בחכמים ותלמידיהם, כדי ללמוד ממעשיהם". וכן דעת החינוך בגדר מצוה זו ובמטרתה: "שנצטוונו להתחבר ולהתדבק עם חכמי התורה, כדי שנלמוד עמהם מצוותיה הנכבדות, ויורונו הדעות האמתיות פה" (ספר החינוך מצוה תל"ד). וכן בשורש המצוה כתב החינוך: "שורש המצוה - נגלה הוא: כדי שנלמוד לדעת דרכי השם" (שם). וכל זה הוא כהאופן הראשון שהזכיר כאן הרב שליט"א.
- ואולם להרמב"ן גדר מצוה זו הוא אחר, ולדעתו אין תוכן מצוה זו להדבק בחכמים, אלא תוכנה הוא "להדבק בו ית'" (השגת הרמב"ן למ"ע ז'), וכפשוטו הכתוב - "ובו תִּדְבֹק" (דברים י, כ), 'וּלְדַבְּקָה בּוֹ' (שם יא, כב). וכן כתב בפירושו התורה: "ולדבקה בו - היא אזהרה מאזהרות עבודה זרה, שלא תפרד מחשבתו מן השם אל אלהים אחרים... אלא לה' לברו יעבוד בלבד ובמעשיו. ויתכן שתכלול הדבקה, לומר שתהיה זוכר ה' ואהבתו תמיד, לא תפרד מחשבתך ממנו בלכתך בדרך ובשכבך ובקומך, עד שיהיו דבריו עם בני אדם בפיו ובלשונו, ולבו איננו עמהם, אבל הוא לפני ה'. ויתכן באנשי המעלה הזאת, שתהיה נפשם גם בחייהם צרורה בצרור החיים... תהיה מחשבתם בהם תמיד לדבקה בשם הנכבד והנורא, ולא תפרד כוונתם מן השם" (רמב"ן דברים שם). וזהו כהדרך השניה שהזכיר הרב שליט"א באופן קיום מצות "ובו תִּדְבֹק". והגם שמבחינה מעשית כבר אמרו חז"ל שהדרך להגיע לדבקות בה' היא ע"י שידבק בחכמים, אבל מ"מ לדעת הרמב"ן הדבקות בחכמים אינה עצם תוכן המצוה, כפי שסבר הרמב"ם, אלא היא רק "היכי תימצוי" איך לידבק בה', שע"י שהוא נדבק בחכמים, הרי הוא כאילו נדבק בה', וכמו שכתב רש"י: "ולדבקה בו - אפשר לומר כן? ! והלא אש אוכלה הוא! אלא הדבק בתלמידים ובחכמים, ומעלה אני עליך כאילו נדבקה בו" (רש"י שם). ומקור דבריו בגמ' דכתובות הנוכרת כאן למעלה).
- ולפי זה יתבאר, למה מנה הרמב"ם שתי מצוות עשה - "ובו תִּדְבֹק" (מ"ע ו'). "ובשמו תִּשְׁבַּע" (מ"ע ז') - ואילו הרמב"ן כתב דשני ענינים אלו כלולים במצוה אחת - "ובו תִּדְבֹק" (הרמב"ן בהשגתו למ"ע ז'). דזהו מפני שלהרמב"ם מצות "ובו תִּדְבֹק" ענינה להדבק בחכמים, וא"כ אין למצוה זו ולא כלום עם מצות "ובשמו תִּשְׁבַּע". אבל להרמב"ן מצות "ובו תִּדְבֹק" ענינה "להדבק בו ית' בכל מיני הדבקה" (הרמב"ן שם), וא"כ שתי המצוות ענין אחד, גם "שיתחבר לחכמים וילמוד החכמות המועילות לאהבה את ה' ית' וללכת בדרכיו" (שם), וגם "שִׁנְשָׁבַע בשמו לקיים מצוותיו ולהזהר מן העבירות... שתדבק נפשך אל מצוותיו ואל עבודתו, וְתִזְרַז אותה אליו בשבועות ואיסורים לקיים חפצו" (שם), דשני ענינים אלו הם אופנים להדבק בו ית', ולכן הם מצוה אחת].
6. אמנם אחרי מדרגת הקדושה באות עוד מדרגות "רוח הקודש" ו"תחיית המתים", אבל מן הדרגות ששייכות לעבודת האדם - הקדושה היא הדרגה האחרונה.